

Medierea - metodă alternativă de soluționare a conflictelor

Camelia Gagu, avocat Baroul București
Președinte “Centrul Mediatorilor Profesioniști – București”

Medierea își are originile în psihologia umanistă, care a cunoscut un real progres datorită studiilor efectuate de către Carl Rogers (1951) și Abraham Maslow (1962). Totodată, medierea își regăsește bazele filosofice în fenomenologie, care dă valoare experienței subiective în raport cu adevărul obiectiv, acceptând în același timp existența mai multor interpretări diferite ale aceluiași eveniment.

Procesul de mediere utilizat în prezent în țările europene își are originile în proiectele școlare și comunitare realizate în SUA în anii '70 – perioadă în care s-a încurajat crearea primelor Centre de Justiție ale Vecinilor. Scopurile acestor centre, cunoscute ca „programe de mediere comunitară” au constat în oferirea unei alternative la procedurile juridice, unele dintre cele mai active astfel de centre fiind întâlnite în New York, Philadelphia și Los Angeles. În programele speciale de mediere în comunitate s-au format grupuri de voluntari care mediau disputele din comunitatea în care trăiau, inclusiv cele dintre vecini, membrii familiilor acestora, proprietari de terenuri, consumatori și vânzători sau mici întreprinzători. Succesele programelor menționate au fost impresionante, acestea reușind în climatul de după anii 60 (când se milita împotriva violenței), să ofere răspunsuri punctuale pentru conflictele manifestate. Exponenții din acest domeniu au fost adesea motivați de convingerile personale și au urmărit să îmbunătățească abilitățile concetățenilor, să le dezvolte capacitățile de rezolvare a propriilor neînțelegeri, astfel încât comunitățile să devină mai puternice, iar toți cei care fac parte din comunitate să aibă o viață prosperă¹.

În anii 80'~90', avocații și oamenii de afaceri americani au inventat sintagma „rezolvare alternativă a disputelor” (ADR), pentru a descrie numărul din ce în ce mai mare al modurilor de rezolvare a conflictelor fără adversități, precum și alternativele utilizate în mediul de afaceri.

În cadrul Rețelei Judiciare Europene a Comisiei Europene, tehnicile de soluționare pe cale amiabilă sunt denumite “căi alternative de soluționare a litigiilor”, însă indiferent de denumirea pe care o au acestea, toate încearcă să explice cât mai clar și cuprinzător conceptul de ADR (Alternative dispute resolution), care cuprinde toate procedurile și tehnicile de soluționare a conflictelor, pe cale amiabilă. Aceste modalități alternative de soluționare a conflictelor sunt reprezentate de toate metodele de stingere a conflictelor în afara sălii de judecată. Principalele modalități alternative de soluționare a

¹ Manual de psihopedagogie intitulat “Agresivitatea în școală”, editat de Institutul European în anul 2001 – articolul “Medierea între elevi” de Daniela Tatiana Gârleanu

conflictelor sunt medierea, arbitrajul și negocierea. Deși în multe lucrări de specialitate în domeniu se afirmă că ar exista și a patra subcategorie a ADR și anume, concilierea, alți autori împărtășesc opinia potrivit căreia aceasta nu este decât o formă a medierii¹.

Rezolvarea Alternativă a Disputelor a avut un real succes în SUA, fiind edificatoare în acest sens activitatea Institutului pentru Analiză și Rezolvarea Conflictelor din cadrul Universității George Mason. De asemenea, Școala de Drept din cadrul Universității din Missouri – Columbia a publicat o revistă care se referă exclusiv la soluționarea disputelor prin mediere, iar în Marea Britanie există companii care oferă servicii de mediere comercială, dintre care menționăm Centrul de Rezolvare a Disputelor din Londra, care a realizat medieri între un număr considerabil de societăți comerciale și persoane fizice.

Medierea este utilizată frecvent și în China, în cadrul Comitetelor Populare de Conciliere, precum și în multe țări din Africa pentru a rezolva disputele între vecini, iar în zona Pacificului de Sud există consilieri și comitete care se întâlnesc ori de câte ori este nevoie pentru “menținerea condițiilor de dezbateră ordonată” între persoanele care sunt în dispută.

Mai mult ca oricând, în prezent medierea este un fenomen din ce în ce mai răspândit în Europa, iar în acest context ne referim nu doar la țările puternice din punct de vedere economic și care au o tradiție a medierii de peste 20 de ani, ci și la țări ca Bulgaria, Albania și Moldova.

În Europa nu s-a structurat încă un model european de mediere, unanim acceptat de statele în speță, însă modelul francez de mediere este printre cele mai apreciate. Centrul de Mediere și Arbitraj din Paris, specializat în mediere comercială a dezvoltat reguli și standarde pentru diverse tipuri de ADR, la originea acestora aflându-se Thierry Garby, Președintele Forumului Mondial al Centrelor de Mediere².

Modelul de mediere aplicabil în statele europene este diferit de cel canadian, în care medierea este obligatorie în toate cauzele civile.

Fiecare țară și-a adaptat reglementările din domeniul medierii la specificul local. Spre exemplu, în Franța în anul 1993, s-au realizat pași importanți spre instituționalizarea medierii în domeniul penal, iar în anul 1995 a fost introdusă și medierea în litigiile civile, comerciale și de familie³. În Germania, medierea a fost implementată în domeniul penal în anul 1991, iar în anul 2000 a fost introdusă o lege care impune obligativitatea folosirii metodelor ADR în disputele dintre vecini și în cazul litigiilor care au un obiect sub 750 Euro⁴.

De asemenea, dacă în Bulgaria contractul de mediere, chiar și înțelegerea la care ajung părțile pot fi exprimate în formă verbală, acest lucru nu este valabil în restul Europei. În Serbia este nevoie de experiență în domeniul medierii sau al soluționării conflictelor de minim cinci ani pentru a deveni mediator, iar în Norvegia judecătorii pot

¹ Șuștac Zeno, Claudiu Ignat, „Modalități alternative de soluționare a conflictelor (ADR)”, Ed. Universitară, București, 2008.

² Centre de Médiation et d'Arbitrage de Paris, www.cmap.fr.

³ Nadja Alexander, “Global trend in mediation”, Second edition.

⁴ Ibidem.

fi și mediatori, ceea ce nu este posibil spre exemplu, în Bulgaria. Slovenia este un exemplu pozitiv în ceea ce privește medierea, astfel în anul 2007 au fost finalizate prin mediere 1500 de cazuri, cele mai bune rezultate fiind obținute în dreptul familiei (70%).

Majoritatea țărilor europene au adoptat reglementări în domeniul medierii în ultimii ani: Albania are o lege a medierii din anul 2003 - la fel ca și Austria -, Bulgaria din anul 2004 – Codul de Procedura Civilă din Bulgaria fiind în concordanță cu legea medierii -, Croația are o lege a medierii din anul 2003, Macedonia din 2006, Serbia din anul 2005, iar Ungaria din anul 2002.

În prezent, se susțin mai multe dimensiuni ale medierii, după unii autori¹, acestea putând fi împărțite în șase domenii: comunitară, familială, comercială, organizațională, ecologică și internațională. De remarcat în ultima perioadă este faptul că medierea comunitară² atrage din ce în ce mai mult atenția sociologilor, juriștilor și profesorilor.

Dupa Roger Stacey - mediator de renume pe plan internațional -, medierea “apare ca un proces structurat, în care, o a treia parte, neutră, asistă voluntar la rezolvarea unei dispute între doua persoane sau grupuri, constituite în <părți>”. Astfel, medierea se prezintă ca un proces care cuprinde mai multe etape, oferind o structură care să ajute părțile în dispută să ajungă, printr-un proces firesc, de la relatarea experienței și a perspectivei asupra evenimentelor, la construirea unui acord. Cu alte cuvinte, cea de-a treia parte, imparțială – mediatorul – ajută două sau mai multe părți aflate în dispută să colaboreze pentru depășirea unui conflict.

În România, medierea este reglementată prin Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator. Potrivit art. 1 din acest act normativ, “medierea reprezintă o modalitate facultativă de soluționare a conflictelor pe cale amiabilă, cu ajutorul unei terțe persoane specializate în calitate de mediator, în condiții de neutralitate, imparțialitate și confidențialitate”. Putem spune că medierea este o artă prin care mediatorul transformă un conflict într-o înțelegere. Cu alte cuvinte, mediatorul ajută părțile aflate în conflict să genereze opțiuni și să aleagă de comun acord una dintre aceste opțiuni. De subliniat este faptul că mediatorul nu decide soluția care va fi adoptată de către părți, ci părțile însele sunt cele care decid termenii acordului, iar în opinia noastră, este necesar ca acest acord să se perfecteze ținându-se cont de perspectiva părților asupra viitorului lor și nu prin raportare la trecut.

Cadrul legal, precum și cercetările efectuate până în prezent ne conduc la concluzia că soluționarea pozitivă a unui proces de mediere este condiționată de îndeplinirea a două condiții³:

1. În primul rând, alegerea momentului: medierea trebuie să apară când părțile sunt cu adevărat pregătite să accepte ajutor.

Medierea poate fi eficientă doar atunci când părțile sunt dispuse să coopereze. De multe ori, părțile nu conștientizează situația juridică în care se găsesc, continuarea

¹ Roger Stacey, mediator

² Medierea comunitară include și medierea victimă-agresor, medierea în comunitate și medierea școlară.

³ T.C. Schelling, “Strategy of Conflict”, Oxford University Press, New York, 2000, p. 286 și urm.

disputei fiind o chestiune de mândrie. Existența atâtor procese pe rolul instanțelor de judecată este determinată de orgolii nemăsurate și de ideea de victimizare, iar fiecare parte a unui proces se consideră o victimă a celeilalte părți. Încrâncenarea cu care părțile din cadrul unui proces judiciar luptă pentru obținerea unui rezultat favorabil este determinată în primul rând de imaginea pe care o astfel de persoana o are despre partea adversă. Însă, aceste procese alimentate de orgolii sunt surse continue de stres, dezamăgiri și lupte imaginare cu un „inamic” mai mult inventat decât real¹.

Medierea poate fi benefică în situațiile în care ambele părți obosite de dispută doresc într-un mod pozitiv să-și păstreze relațiile reciproce și au interesul de a diminua neînțelegerile. În schimb, medierea se dovedește a fi ineficientă în situațiile în care niciuna dintre părți nu poate câștiga, neexistând un real interes din partea uneia dintre părți pentru soluționarea problemei. În concluzie, lipsa echilibrului de putere va face ca una dintre părți să fie de acord cu orice variantă propusă².

2. Cea de-a doua condiție este ca mediatorul să fie acceptat de toate părțile implicate în conflict.

O asemenea cerință este precizată inclusiv în cadrul legislativ privind soluționarea conflictelor de muncă din România, care stipulează că „mediatorii sunt aleși de comun acord de părțile aflate în conflict de interese, dintre persoanele care au calitatea de mediator”. Mediatorii sunt persoane neutre, care au o pregătire specială în domeniu, fiind autorizați de Consiliul de Mediere.

Mediatorul trebuie să asculte activ și să încerce să înțeleagă fiecare dintre părți, să le clarifice faptele, dar și trăirile, să caute punctele comune și mai puțin diferențele, să separe problemele de oameni, să fie orientat mai mult spre viitor și mai puțin spre trecut, să rezolve creativ problemele și conflictele.

Pentru a avea o mediere reușită, de multe ori mediatorul trebuie să mizeze pe analiza instantanee a personalităților părților prezente la mediere și aflate în conflict. Sarcina mediatorului este de a identifica așteptările fiecărei părți și de a încerca să le facă pe acestea să privească lucrurile din aceeași perspectivă, precum și de a descoperi temerile părților și de a le înlătura pe cele nefundamentate. Întrucât lipsa de comunicare constituie cauza conflictului, mediatorul trebuie să ajute părțile în scopul reluării comunicării pentru ca respectivul conflict să fie depășit. Toate aceste lucruri pot fi realizate doar prin facilitarea de către mediator a dialogului între părți – ceea ce poate fi foarte dificil de îndeplinit -, iar calitățile și aptitudinile fiecărui mediator sunt esențiale pentru a realiza o comunicare capabilă să conducă la detensionarea raporturilor dintre părți și nu la amplificarea acestora.

¹ Articol intitulat “Medierea – metodă de rezolvare a situațiilor conflictuale” publicat în anul 2007 de Constantin Ștefan Ponea, doctorand la Universitatea din Craiova, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor

² Manual de psihopedagogie intitulat “Agresivitatea în școală”, editat de Institutul European în anul 2001 – articolul “Medierea între elevi” de Daniela Tatiana Gârleanu

Subliniem, aşadar, că mediatorul trebuie să descopere cauza, sursa conflictului, iar acest lucru nu poate fi realizat decât dacă mediatorul acumulează cât mai multe date despre părți, și, în același timp, dacă reușește să câștige încrederea părților. Putem spune astfel că mediatorii care vor obține rezultate pozitive au, cu siguranță, vocație pentru această profesie.

Principiile medierii

a) Caracterul voluntar al procedurii de mediere

Nicio parte nu poate fi obligată de către o persoană sau autoritate să participe la mediere.

b) Auto-determinarea părților

Este principiul care afirmă dreptul și capacitatea părților de a-și defini propriile probleme, nevoi și soluții. Orice termen prevăzut de către înțelegerea părților trebuie să fie propus și acceptat de către părți, așa cum toate deciziile care sunt luate pe parcursul medierii au acordul tuturor părților implicate.

c) Confidențialitatea

Atât mediatorul, cât și părțile în dispută, precum și avocații (în cazul în care sunt prezenți în cadrul desfășurării procedurii medierii) se obligă să păstreze caracterul confidențial al tuturor aspectelor discutate în mediere.

d) Neutralitatea

Neutralitatea se referă la faptul că mediatorul rămâne în afara conflictului dintre părți, neimplicându-se în această dispută decât în limitele impuse de procedura medierii. Mediatorul nu are legătură cu părțile și cu subiectul disputei, nu se află în conflict de interese față de părți, referitor la relație și subiectul disputei.

Concluzionând, împărtășim convingerea că medierea va deveni fără îndoială o prezență pregnantă în peisajul socio-juridic românesc. Suntem de părere că legea medierii din România – care are în prim-plan omul, cu demnitatea și valorile lui – a încercat să deschidă “poarta” dinspre noi către Europa culturală și politică. Ne dorim astfel ca medierea să-și ocupe cât mai rapid **și în fapt** (nu numai în drept) locul binemeritat printre metodele alternative de soluționare a conflictelor din România, întrucât reprezintă realmente o formă nobilă de justiție.

Bibliografie selectivă în limba română:

- Articol intitulat “**Medierea – metoda de rezolvare a situațiilor conflictuale**” publicat în anul 2007 de Constantin Ștefan Ponea, doctorand la Universitatea din Craiova, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor
- Manual de psihopedagogie intitulat “Agresivitatea în școală”, editat de Institutul European în anul 2001 – articolul “**Medierea între elevi**” de Daniela Tatiana Gârleanu
- Dr. Flavius A. Baias, Violeta Belegante, “**Medierea - un alt fel de justiție**”, Revista de drept comercial nr. 7-8/2002.
- M. Zlate, „**Tratat de psihologie organizațional-managerială**”, Editura Polirom, Iași, 2007.
- Șuștac Zeno, Ignat Claudiu, “**Modalități alternative de soluționare a conflictelor**”, Ed. Universitară, București, 2008.

Bibliografie selectivă în alte limbi străine:

- D.G. Pruitt, P. Carnevale, „**Negotiation in Social Conflict**”, Brooks/Cole Publishing, Pacific Grove, 1993.
- R.J. Fisher, „**Interactive Conflict Resolution**”, Syracuse University Press, New York, 1997.
- T.C. Schelling, „**Strategy of Conflict**”, Oxford University Press, New York, 2000.

Alte surse:

- Dr. Ioan D. Terța, “**Considerații privind procedura medierii**”, Revista de drept comercial nr. 3/2002, București.
- Curierul Judiciar nr. 3/2004 - “**Medierea în materie civilă**”
- **Legea nr. 192/2006** privind medierea și organizarea profesiei de mediator din România
- www.cmap.fr.